

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

És megjelent Kéfásnak, azután a tizenkét tanítványoknak. Azután megjelent többnek ötszáz atyafiaknál egyszersmind, kik közül sokan élnek a mai napig, némelyek pedig elaludtak. Azután megjelent Jakabnak: azután mind az apostoloknak. Legutólszor pedig mindenek között nekem is mintegy idétlennek megjelent. I. Kor. 15, 5—8.

Jézus Krisztus feltámadását többen bizonyítják s így az erősebb alapon nyugszik mint a világtörténet akárhány nagyjelentőségű eseménye. A feltámadott többféle módon és több alkalommal megjelent tanítványainak, úgy hogy azok meggyőződhettek róla, hogy az akit halottnak tudtak — él. Az apostol itt az Urnak csak néhány fontosabb megjelenését említi fel. Így elbeszéli, mint jelent meg a feltámadott, a Jézus megtagadása által oly mélyen süllyedt Kéfásnak, valamint Husvét estéjén az összegyülekezett tanítványoknak. A több mint ötszáz Atyafiaknál való nagyjelentőségű megjelenés bizonyára összeesik a Máté 28, 16-ban említett galileai eseménnyel. Ezek közül sokakra mint élőkire hivatkozhatott még Pál apostol, de magokat az elhunytakat is tanúkul idézheti, mint olyanokat, kik a feltámadottban való vigasztaló hittel aludtak el. Az összes apostolok előtti megjelenés a mennybemenetel előtti utolsó megjelenés volt. Így tehát a nagyszerű husvét-i történet sokak által látott és feljegyzett valóságon nyugszik. — Persze, a kétely felveti a kérdést, hogy valjon az apostolok bizonyágtétele szavahihető-e? Nyisd fel Bibliádat, olvasd el az erre vonatkozó feljegyzéseket s a világra szóló esemény egyszerű, természetes, keresetlen leírása meggyőző róla, hogy így csak *igazságot* lehet leírni s előadni. S az amit az

Írás mond, már magában véve is több joggal kívánhatja, hogy igazságnak fogadjuk el, mint bármi más a világon. Így tehát a feltámadásban, az Evangélium magvában és lényegében való hitünknek biztos alapja van. Amit Istennek a Szent Lélek által megvilágosított kiválasztottjai irtak, az magának az Istennek bizonyágtétele. Pedig; „ha az embereknek bizonyágokat bevesszük, az Isten bizonyágtétele nagyobb; mert ez az Istennek bizonyágtétele, mellyel bizonyágot tett az ő Fija felöl“. (I. Ján. 5, 9.)

Hitünknek legbiztosabb bizonyága és pecsétje persze a *személyes tapasztalat*, melyet szívünkben szerzünk. „A ki hiszen az Isten Fijában, vagyon bizonyága ő magában.“ (I. Ján. 5, 10.) Ezen az alapon csatlakozhatott Pál apostol is a fenti bizonyágtévőkhöz. Ő is látta az Urat amaz emlékezetes damaszkuszi órában, életének elhatározó fordulópontján, amiért az ő bizonyágtétele is egyenlő értékű a többi tanítványéval. Joggal mondhatta tehát, hogy „legutólszor mindenek között nékem is, mintegy időtlennek megjelent.“

Megjelent-e már nekünk is a feltámadott Jézus? Husvétot ünnepeltünk, hallottuk a feltámadás történetét, de mit használ az ünnep, ha a husvéti történet nem egyuttal a *mi* történetünk is?! Láttad-e már az Urat? Elmondhatod-e az apostollal, hogy néked is megjelent? Csak akkor vallhatod is vele: „Elnyeltetett a halál szintén a diadalomig. Hol vagyon halál a te diadalmad? hol vagyon koporsó a te fulánkod? Az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által!“ (I. Kor. 15, 54 b., 55. és 57.)

Legfontosabb egyházi teendőink.

Az egyháznak kétségtelenül azok a legfontosabb teendői amelyek az egyház lényegével és feladatával legszorosabb kapcsolatban vannak, az egyház lényegéből és feladatából közvetlenül folynak. De mi az egyház és mi a legsajátosabb feladata? Káténk és többi hitvallási irataink alapján azt mondhatjuk, hogy az egyház egyrészt a Krisztusban hívők közössége, vagyis azoknak a közössége, akiket a Szentlélek a kegyelem eszközei, az ige és a szentségek által Jézus Krisztushoz vezet, megvilágosít, az igaz hitben megszentel és megerősít; másrészt az az üdvintézmény, a melynek feladata, hogy a kegyelem eszközeinek az Ur akarata szerint való hűséges használata által

az emberek számára az utat egyengesse az Üdvözítőhöz s így ne csak megtartsa azokat, akik már a hívők közösségéhez tartoznak, hanem megnyerje azokat is, akik még nem vagy már nem tartoznak hozzá. Így munkálja a keresztény anyaszentegyház Isten országát e földön, a mi nem egyéb mint a Krisztus lelki királysága alatt egyesült azon embereknek közössége, akik a Krisztus szerette bünbocsánatot hittel megragadva, békességre jutottak Istennel, ezért örömmel szolgálnak neki s szilárd reménnyel várják megdicsőülésüket. *„Keressétek először az Istennek országát és annak igazságát“* — az Urnak ebben az intésében örök időkre meg van mondva, mi az egyháznak a feladata. Csak addig érdemli meg az egyház nevet, amíg e feladatához hű, csak addig van létjogosultsága is. Ha muló földi feladatok megoldásában merül ki, önmagát bomlasztja. Ellenben, ha az Urtól eléje tűzött magas feladat megvalósítására törekszik teljes erejéből, ha ez lelkesíti munkásait, ez hatja át minden intézményét, minden ténykedését, akkor szolgálai formájában is erős lesz, tiszteletet ébreszt maga iránt minden nemesen gondolkodó emberben. Azért nincs szomorubb látvány, mint mikor az egyház itt is ott is erőlködik, ide-oda kapkod, majd itt majd ott keres új utat, új eszközöket, majd ennek, majd annak a problémának megoldásába fog és sehol sem állja meg helyét; mert hiányzik az az egy nagy vezető gondolat: keressétek először az Istennek országát és annak igazságát; mert az egyház, a helyett, hogy saját lábán állva, az Urtól nyert legsajátosabb adományát az „egy szükséges dolgot“ munkálva haladna előre, a világtól veszi kölesön az eszközöket: az evangélium helyett pusztá morált, a vallás helyett kulturát, a lelkek belső egysége helyett külső szervezkedést hirdet és sürget. Ez a kép tárul elénk, sajnos, sokszor, ha evangéliumi egyházunk szereplését szemléljük és bánatunk és aggodalmunk szinte napról napra fokozódik, ha erre gondolunk.

Eszméljünk és ismerjük fel ismét egyházunk legfontosabb teendőit s végezzük őket igazán úgy mint fontos és égető teendőket.

Ha az egyház feladata Isten országának terjesztése és pedig az ige és a szentségek által, akkor kétségtelen, hogy megint az igére és a szentségekre kell a legnagyobb gondot fordítanunk. S itt azok hűséges kezelése a fődolog; ezért viszont a lelkitanitói hivatal felelős első sorban, mert erre vannak bizva a kegyelem eszközei. Mi tehát itt a teendők, akiknek ez a fontos hivatal jutott osztályrészül. Megmondja fogadalmunk, amelyet felavatásunk alkalmával tettünk. Az, hogy az ígét tisztán és igazán hirdessük, a szentségeket az Ur rendelése szerint szolgáltassuk ki s így legeltessük az Ur nyáját azokon a kies legelőkön, amelyeken igazi lelki táplálékot, békességet talál. A jó lelkész minden gondja és kötelessége a reábizott kegyelmi eszközök s azoknak a gyülekezet javára való hűséges használata körül forog; ezzel kezdi, ezzel végzi, — ez egész működésének eleje és veleje. Mindaz, ami ettől elvonja, nem viszi előbbre sem magát mint lelkészt, sem pedig a gyülekezetet, melynek gondozására hivatva van. Ha az ige hirdetés és a szentségek kiszolgáltatása nála csak egy-egy hivatalos funkció egyéb ténykedések sorában s nem a fődolog, akkor már lesiklott a

lelkészi hivatal ideális magaslatáról, többé nem az Ur szolgája, hanem csak földi napszámos. Még a legnagyobb hűség mellett is oly sokszor hiába várjuk az áldást; de mit várhatunk akkor, ha legszentebb kötelességünket lealacsonyítjuk vagy épen mellékesnek tartjuk? A lelkész mindenekelőtt legyen hű az Urhoz, akinek szolgálatába szegődött. Az Ur életét adta értünk; halából neki áldozzuk éltünket. Ezt mindenekelőtt a lelkésznek kell tudnia. Ezzel szorosan összefügg az, hogy legyen hű az ígéhez, amelyet az Ur reá bízott. Foglalkozzék vele későn, korán és pedig ne azzal a hideg objektivitással, amelylyel valamely ránk nézve közömbös élettelen tárggyal foglalkozunk, hanem azzal az ígébe elmerülő szeretettel, amely egyedül képes a titkaiba behatolni. Gondolja meg az a lelkész, hogy ez a kincs van reá bízva; ezzel kell gazdagítania hiveit. Jaj, ha maga sem látja ennek a kincsnek értékét, mert nem vizsgálta meg igazán; akkor nem lesz mit kiosztania hiveinek! Jaj, ha a magából kell merítenie! Sem magát sem hiveit nem fogja kielégíteni; lelkészi hivataloskodásának legszebb és legfontosabb része mindinkább teherre válik reá nézve s hivatalának más téren igyekszik tartalmat, értéket keresni. Így születnek meg a burokratá-lelkészek, akiknél az iroda és a hivatalos szám az első, vagy a társadalmi lelkészek, akik mindenütt — ott vannak, mindenütt szerepelnek, a politizáló lelkészek, a kik a kortesek babéraitra, és a napisajtó elismerésére áhitoznak, továbbá a földmives-, a kereskedő-papok stb.; ellenben az ígehirdetők, a pásztorok egyre fogynak. Ennek bűnbánó beismerése jobb jövőnk érdekében szent kötelesség. És melyikünknek nem volna megbánni valója? Ki mondhatná el magáról, hogy egész szíve a hivatásáé? Valóban nem szándékozom itélni, hogy ne ítéltessem; hanem azt szeretném, ha valamennyien azt mondanák: Bizony, bizony, az íge a mi földünk; erre kell ismét összpontosítani minden gondunkat, akkor leszünk jó pásztorok, akik a templomban és a templomon kívül hiveik igaz javán munkálkodnak.

Használjuk, hirdessük az ígét! Ez a legelső s legfontosabb egyházi teendőnk.

Ezzel szorosan összefügg a második. Neveljük jövőnk lelkészeit úgy, hogy az evangéliumi lelkipásztor tisztére alkalmasak legyenek. Mindezenelőtt neveljük őket keresztény erkölcsi jellemké. A ki nem jó keresztény, az nem lehet jó lelkipásztor. Ki mondhatná, hogy e tekintetben nincs pótolni való? Neveljük theologusainkat úgy, hogy az ígét az élet kenyerének tekintsék, amelyet maguk is naponként buzgón használnak; csak akkor tudják annak értékét megbecsülni s másoknak is örömmel osztogatni. Vezessük be theologusainkat az Isten ígétének egészébe, hogy felismerjék az ó és ujszövetség csodálatos összefüggését, valamint az egyes könyveknek azt a nagyszerű harmoniáját, amelynek felismerése jobban megerősíti és megnyugtatja a lelket, mint a legügyesebb apologia. Éreztesük azzal a theologussal, hogy „theologus in scripturis nascitur.“ Ne kényszerítsük ítéletre a szentírás és annak egyes könyvei felett, míg nem nyújtottunk neki elegendő anyagot magából a szentírásból; mert a korai kritika felületessé, lelkiismeretlenné teszi az embert. Mindig érezze

és tapasztalja az a theologus, hogy az az intézet, amelynek hallgatója, nem áll kívül az egyházon, hanem benne s csak egy szerve annak az egyháznak, amely a legnagyobb áldozatok árán is gondoskodik arról, hogy legszentebb kincseinek gondozására alkalmas szolgákat neveljen magának. De hát a tudományos képzés? . . .

Oh, mindaz amit eddig említettünk, nem mond ellene a tudományos képzésnek, sőt egyenesen követeli. Igenis követeljük, hogy theologusaink a lehető legalaposabb tudományos készültséggel lépjenek ki theologiai intézeteinkből. A theologiai tudomány minden ága beható tanulmány tárgya legyen s érezze az a theologus, hogy a „szent hivatalt“ csak verejtékes munkával lehet elérni; mert ha van hivatal mely egész embert kíván, úgy a lelkészi hivatal az. Ha más téren lehet éveket semmittevással tölteni, bár mindenütt megboszulja magát, a theológián ne lehessen; s aki ezt nem akarja belátni, az hagyja el a munka csarnokát! Hogyan lehessen kiküldeni a lelkészi hivatalba olyan embert, a ki a munkát nem szereti, nem keresi? . . . Az ilyen nem is fog találni s szaporítja azon kényelmes életü tisztelendő urak számát, akik miatt, nem ok nélkül, annyi gúny éri a lelkészi hivatalt. Mindenek felett neveljük theologusainkat úgy, hogy majdan teljes erejüket és idejüket hivataluk teendőire fordítsák, hogy lelkészek legyenek a szó igazi értelmében; itt keressék örömeiket, boldogságukat; ez töltsé ki egész életüket s ne keressenek hiu dicsőséget hivatásuk körén kívül.

Itt van szerintünk egyházunknak másik fontos teendője, mely az elsövel szorosán összefügg: lelkészképzésünk mélyítése, szigorítása, tudományos és gyakorlati irányban egyaránt egyházunk lényegének s mai komoly helyzetének megfelelő megvalósítása. Az Ur gazdag áldása fog nyugodni azon a theologiai intézeten, amely nagy felelősséggel járó, szép feladatát felfogva, zajtalan, de annál hűségesebb munkával egyházunk szebb jövőjének előkészítésén fáradozik. Egyházunk legjobbainak hó imája kíséri theologiai akadémiáink munkáját, s az Ur gyülekezeteit kötelezik forró hálára azok a tanárok, akik számukra igazi pásztorokat nevelnek.

Legfontosabb egyházi teendőink az igehirdetéssel s így a lelkészi hivatallal függnek össze. Ezt fontoljuk meg, akik már e hivatalban vagyunk. Erre gondoljunk jövőnk lelkészeink nevelésénél. Amit e téren mulasztunk, az semmivel nem pótolható. Ami üdvös dolog e téren történik, az gazdagon kamatozik az egyház igazi felvirágzásában.

Pozsony.

Pröhle Henrik.

Dr. Wichern János Henrik.

(Szül. 1808 ápr. 21. megh. 1881 ápr. 7.)

A belmisszió e hó 21-én ünnepli megalapítójának 100 esztendőszületésnapját. Csendben, zajtalanul a nagy világtól tán észre sem véve fog lefolyni ez az ünnep. A megholtak szelleme, mely nem a maga dicsőségét kereste, tiltakoznék a fény és a pompa ellen. Krisztusi egyszerűség jellemezte egész

életét. Zajtalanul, másoktól alig észrevéve kezdte működését s mikor örök álomra huyta le szemeit, az Ur szőlőjében korszakot alkotó, egy nagy nemzet határain túl terjedő mozgalomnak lett középpontjává. Neve ismertté lett az elhagyott keresztényi szeretetre szoruló gyermekeknél ép úgy, mint a királyok fényes palotáiban. S a hol nevét nem ismerték, a krisztusi szeretetből fakadó munkásságának áldó hatását ott is érezték. Mindaz, a mit eddig a belmiszió felmutathat, a mely meggyőzi e világot a mi hitünknek áldásos voltáról, az ő nevéhez fűződik.

Emlékezzünk. Int bennünket a mult. Vajha a róla való megemlékezés felébreszteni bennünk is a vágyat, folytatni azt a munkát, melynek ő egész életét szentelte.

Dr. Wichern János Henrik 1808. április 21-én született Hamburgban. Atyja városi hivatalnok volt. Családját csak nehéz, sokszor az éjet is nappallá tevő munkával tudta fenntartani. A sok munka korán felemészte életerejét s így családja korán árvaságra jutott. Legnagyobbik fia János alig volt még 15 éves. A tanulás mellett az ő vállaira nehezedett a családfenntartás nehéz munkája. A szükség mindennapos vendég volt a háznál, de azért Istenben bizó lelke nem csüggedett. S mikor az édes anyai szem könnybe lábadt a sok gond láttára, így vigasztalgatta: „Keressétek mindenek előtt Istennek országát és annak igazságát s a többiek megadtnak néktek“. Isten nem is hagyta el benne bizó gyermekét. Támasztott jószívü emberbarátokat s ők örömmel tapasztalták, hogy a hol legnagyobb a szükség, ott legközelebb az isteni segítség. Sorsuk lassanként jobbra fordult s ő tanulmányainak befejezése végett Berlinbe mehetett. Előbb volt Göttingában, Halleban. Nagy hatással volt rá az utóbbi helyen Kottwitz Ernő, ki mindenét a szegényeknek ajándékozta s az 1806-iki nagy inség idején az inségeseknek volt gondozója, lelki atyja. Ekkor írta emlékkönyvébe „Oh te dicső férfiú, csak én is olyan lehetnék, mint te“. Gazdagon megrakodva tapasztalatokkal tért vissza vizsgája előtt Berlinből özvegy édes anyjához Hamburgba.

Alig hogy vizsgáját letette, az isteni gondviselés arra az utra vezérelte, melyen haladnia szívének leghőbb vágya volt.

Hamburg egyik külvárosában Rautenberg volt a lelkész. Sétái alkalmával elszomorítólag hatott rá az a sok elhagyatott gyermek, kik közül alig tudott egy pár irni olvasni. Ezeknek számára vasárnapi iskolát rendezett. Másoknak segítségével végezte ezeknek oktatását. Az egyes tanítók felett volt egy felügyelő a tanításnak egyöntetűsége végett. Wichernnek Rautenberggel való ismerkedése idejében a felügyelő lemondott állásáról s ezt most Wichern foglalta el. Szent lelkesedéssel munkálkodott itt. Folyton az Urnak ama szavaira gondolt „Valaki egy ilyen gyermeknek gondját felveszi, nékem veszi fel gondomat“.

Még ugyan abban az évben 1832-ben a mentő szeretetnek egy más művébe kezdett Rautenberg. Megalakította a „Látogató Egylet“-et (Besuchsverein), melybe számos ifju és hajadon lépett be. Célja volt ennek az egyletnek a szegények, betegek látogatása, vigasztalása. Tagja lett Wichern is.

Az egylet 15 tagja, köztük Wichern is 1832. október 2-án gyűlést tartott, melyen azt a határozatot hozta, hogy elhagyott gyermekek számára menedékhelyet állít fel. Az eszmét felkarolta egész Hamburg s az eszme megvalósításához szükséges összeg is hamar összegyűlt. A buzgó imádság meghallgatásra talált. Sievenking felajánlotta erre a célra a tulajdonát képező Rauhes Haus-t. Wichern ekkor már annyira kitűnt, hogy midőn arról volt a szó, ki legyen a vezető, másra mint rá nem is gondolt senki. Ő lett az elhagyatott gyermekekmenedék házának vezetője. Innen lehet számitani az ő igazi élethivatásának kezdetét.

1833. november elsején beleköltözködött édesanyjával s egyik nőtestvérével a Rauhes Hausba s még karácsony előtt a Hamburg utcáin újszólván vadon élő gyermekekből 12-vel gyarapodott a család. Megnépesült így hamar az eddig elhagyatott hely.

Uj nap virradt ezekre a gyermekekre. Mihelyt átlépték a ház küszöbét feledve volt a mult. Megtalálták itt a nélkülözött szeretetet, megtanultak imádkozni, dolgozni, harcolni a gonosz indulatok ellen s győzni a test felett. A szeretet munkája csudát művelt. A szomszédok is, kik fejesóválva nézték először a jövevényeket, másként gondolkodtak már. Vidám dallal könnyítették a munkán. A dal, az ének, zene volt egyik hathatós eszköz, mellyel Wichern az eldurvult gyermeki lelket nemesbitette, jóra szépre fogékonyá tette.

A jövevényekből, nem lettek szökevények, sőt a szám ujakkal gyarapodott, s már 1834. márciusában Wichern egy uj épületnek teszi le alapkövét. Ezzel egyszersmind egy már régebben táplált tervének megvalósítását célozza, a „testvérképző intézet“ (Brüderanstalt) megalapítását. Ebbe azonban egyelőre a Rauhes Haus választmánya nem adja beleegyezését. Végre is azonban a szükség rákényszerítette a választmányt, hogy szabad kezét adjon ebben is Wichernnek. Felhívására számos ifju lépett be ebbe az intézetbe. Lettek segitőtársai. Szeretettel oktatta s készítette elő őket magasztos munkájukra, de lelke főképen csak elhagyatott gyermekein esüngött.

Az itt kiképezett testvérek elmenve, buzgó munkásai lettek az ige megvalósításának egész Németországban s annak határain is tul.

Az első ház után épült a többi egymás után; műhelyek, gazdasági épületek s az összesnek mintegy középpontja az imaház.

1835-ben megnősült Wichern feleségül vevén Böhme Amandát. A családanya a gyermekek megajándékozásával tette nevezetessé a napot s ők viszont saját virággyaikról hozott rózsacsokrokkal fejezték ki iránta való szeretetüket. Házaseletüket két gyermekkel áldotta meg az Isten.

A mint nagyobbodott folyton a Rauhes Haus, még nagyobb körben lett ismeretessé áldásos működése. Ezt elősegítette a birodalom minden részébe szétmenő testvéreken kívül az 1842-ik évben felállított nyomda. Két évvel később már egy folyóirat „Fliegende Blätter“ jelenik meg, mely hirdeti egész Németországban Wichern eszméit, s a Rauhes Haus-t mindeütt népszerűvé teszi. Wichern neve ismeretessé lesz. Most már nemcsak

Hamburg uccáiról kerülnek a Rauhhäuslerek. Nem. Egyes jobb módu szülők, kiknek nehezen nevelhető gyermekeik vannak, ide adják őket. Erre a célra felállítja Wichern a pensionatust 1852-ben.

Az 1848-iki mozgalmas időkben kitör az éhtípus Siléziában. A segélykiáltás visszhangra talál a Rauhes Hausban is. Wichern 11 testvérrel siet a nyomoruság színhelyére. 2 árvaházat alapított s jószívű adakozók segítségével egyhiti a nyomort. Szinte érzi mindenki, hogy uj, a keresztényi szeretetnek tavaszi szellője lengi át egész Németországot. A hol a nyomoruság, szükség enyhítésre vár, ott rögtön megjelenik Wichern áldó, segítő keze.

Még ugyanezen év szeptemberében Wittenbergben tanácskozásra gyűltek egybe a német ev. egyház vezető emberei, lelkészek, tanárok, orvosok számszerint mintegy ötszázan. A tanácskozás célja volt megbeszélni azokat a módokat, melylyel az egyházi életet is fenyegető bajok megszüntethetők volnának. A tanácskozás vége felé Wichern emelkedett szólásra. Beszédében reámutatott az eszközre, a belmisszió felkarolására, melytől bizton remélheti az egyház a bajok orvoslását. Beszéde magával ragadta a hallgatóságot s a gyűlés kimondta, hogy a belmissziót magáénak tekinti s e munkában Wichernt követi.

Wichern úgy érezte, hogy ezzel célját elérte, s most már miután felébresztette az alvó lelkeket, nyugodtan visszamehet a Rauhes Hausba. Valójában azonban ekkor várt még rá a legtöbb munka. Megindult a munka. Százával érkeztek a levelek, melyekben majd tanácsát, majd szíves megjelenését kéri. Irt, tanácsolt, utazott. Bejárta Németország minden nagyobb városát. Munkássága nyomán egymásután keletkeztek a különböző menedékházak, melyek gyakorolták a krisztusi szeretetet azokkal, kik eddig mindenkitől elhagyatva csak a bűnnek országutját taposták.

Bárhol volt, a Rauhes Haus-ról egy pillanatra sem feledkezett meg. Levélben kereste fel, oktatta kedves gyermekeit, mint egy gyermekei boldogságán csüngő apa.

Eddig még csak kandidatus volt. A hallei egyetemi tanárok azzal akarták munkája felett való elismerésüket, iránta tiszteletüket kifejezni, hogy a theológiának doktorává avatták. Így lett a kandidatus Wichernből Dr. Wichern.

Az állam maga is örömmel nézi Wichern munkáját. A Rauhes Hausnak van többször magasrangú látogatója. Elragadtatva szólnak az ott látottak és tapasztaltak felett. Királyok hívják meg Wichernt részint, hogy személyesen megismerhessék, részint, hogy egyben-másban tanácsát kikérjék. 1844-ben a vallásos Frigyes Vilmos hívja meg s a rabok helyzetének javításával bizza meg. Ebből a célból tanulmányozza a börtönügyi állapotokat. Órákat tölt egy-egy rabnak cellájában. Hamar átlátja a hibát. Hogy a börtönök a javulás helyei legyenek, ajánlja minden rabnak a lehetőség szerint külön cellában való elhelyezését s az eddigi fogházfelügyelők helyett, krisztusi szeretettől áthatott felügyelők alkalmazását. Így lesznek a testvérek sok helyen fogházfelügyelők. Ezen munkája alatt Berlinben tartózkodott mint tanácsos a belügyminiszteriumban. A nyarat azonban otthonában a

Rauhes Haus-ban tölti. Csak ilyen feltétellel vállalta el a királynak megbízatását. Berlini tartózkodása alatt különböző menházaknak (testvérképző intézet, vándorlegények, bukott leányok otthona stb.) veti meg alapját.

Még egy új munkatérnek bízgó munkásokkal való ellátása várt rá. 1864-ben kiütött a schleswig-holsteini háború. A harcra siet ekkor a testvérekkel, hogy a sebesülteket ápolja, a haldoklóknak vigasztalást nyújtson. Utána az 1866. majd az 1870. háború hívja új munkára. Ide már nem megy el maga, de elküldi a testvéreket, egy csapat önkéntes betegápolóval. Nemes, önfeláldozó munkájukkal nélkülözhetetlenné tették magukat ezután a csatatéren.

A háború azonban áldozatot követelt ő tőle is. Két fia vett részt a csatában s csak egyik tért vissza, a másik hősi halált halt a hazáért.

Vérzett a szív s a test ellankadva a sok és nehéz munkában roskadozott. Érezte Wichern, hogy már nem soká bírja. Berlint ott kellett hagynia s a Rauhes Haus-ban is a vezető szerepet János fiára hagyta. Ezután ereje gyorsan hanyatlott, betegség kinozta, melytől csak a halál váltotta meg. Elhunyt mint az Urnak hű szolgája csendesen, nyugodt lelkiismerettel 1881. április 7-én. Sirhalmát egyszerű köemlék jelöli a hammi templom melletti temetőben. Rajta neve, s alatt jelszava: „Az a diadalom, mely meggyőzte e világot, a mi hitünk“.

Vajha evangélikus egyházunk is tudomást venne teljes egészében az ő születésének századik emlékünneperől, hogy felébrednének nálunk is az alvó lelkek az ő munkájának látásán, tettekre kész szeretetre, a krisztusi szeretetből fakadó áldásos munkára.

Réti.

Kovács Zsigmond.

„A halál és csatlósai.“

James J. Bovula ker. kaffer Tyumi-ban tartott beszéde. (Dél-Afrika, Bethel missziói állomás).

„Halál“ fejedelem, a régi kígyó, egy ízben trónja elé szólította nagy számú szolgáját, a kiket az emberek elpusztítására kiküldött volt. Fejedelmileg megszándékozta jutalmazni közülök azt, aki leghivebben teljesítette kötelességét, aki irgalom nélkül pusztítja vala az emberiséget és letérite őket az igazság útjáról. Midőn uruknak e szándékáról értesültek, heten a legkiválóbbak közül jelentkeztek szólásra, igényt tartva a drága, értékes jutalomra.

Elsőnek egy vézna és felette sovány alak, mélyen fekvő szemekkel, kiálló pofacsonttal, izzó homlokkal jelentkezett szólásra. Ide és oda támolygott, mintha csak most ébresztették volna fel álmából. „Láz“-nak nevezték. „Fenséges uram“, kezdé rekedt, szintelen, alig hallható hangon, „bejártam az egész földet és most jelentést kívánok tenni sikereimről. Megfordultam mindenütt, a szegények kunyhóiban és a gazdagok palotáiban, a nagyvárosokban és a legkisebb falvakban, a tanyákat és pusztákat sem

kerültem el és mindenütt hiven, lelkiismeretesen, könyörtelenül teljesíttem kötelességemet. Ezren meg ezren pusztultak el érintésem alatt, öregek és fiatalok, gazdagok és szegények, férfiak és nők. Akinek homlokát csak megérintettem annak vacogott a foga a hidegtől, hogy szánalom volt reája tekinteni, a másik pillanatban meg oly belső forráság gyötörte, hogy nyelve a szája padlásához tapadt, lesóványodott, elerőtlenedett és meghalt. Minden gyermek tudja, hogy mily rettenetes pusztítást végeztem. A fájdalom könnyei közt beszél rólam ama fiatal ember, aki alig egy évvel ezelőtt nősült meg. Én voltam aki őt feleségétől megfosztám. Az a fiatal anya meg, aki néhány héttel ezelőtt szült, sirva és kezeit tördelve panaszkodik: „a Láz megfosztott drága forrón szeretett magzatomtól.“ A „Szerencsétlenség“ megkönyörült rajtam és elkerült bennünket, a „Háboru“ szintén irgalmas volt irányomban, az „Éhinség“ is elkerült, de a „Láz“ kiragadta gyermekemet karjaim közül.“ — Fenséges uram, hű cseléded az „Éhinség“, a ki szintén itt van trónusod előtt, nagy sikerekről fog beszámolhatni, de csak a szegény, a legszegényebb osztályokból szedte áldozatait. Derék csatlósod, kedves barátom, a „Szerencsétlenség“ szinte hiába jelent meg trónod zsámolyánál jutalmadra számítva. Ő is csak ezeket a helyeket kereste fel. Én azonban a gazdagoknál sőt a dúsgazdagoknál is megfordultam! Fenséges uram nemde enyém a jutalom?“

Ekkor egy másik szolga lépett elő, megnyerő külsővel és finom megjelenéssel. „*Sorvadás*“-nak hívták. Sápadt arcát vörös foltok tarkították, és beszédét folytonos köhécselés szakította félbe. El is akadt sokszor a lélekezete, a miért csak keveset tudott mondani: „Leghatalmasabb fejedelem, örvendetes hirt hozok. Gyilkoló kezem millió és millió emberre nehezedett, gazdagra és szegényre egyaránt. Áldozataimul választottam a legszebb ifjakat és leányokat, fiatal családapákat és anyákat. Megérintettem őket hideg ujjaimmal, rájuk leheltem gyilkos leheletemet és — elsorvadtak. Megszámlálhatatlan sok szívet törtem meg, kimondhatatlanul sok szülő siratja gyermekét és — fordítva, — sok árva gyermek atyját és anyját a kiket én szólitottam el az élők országából. Ily pusztító munka csak megérdemli a kilátásba helyezett fényes jutalmat?!“

Hatalmas óriás lépett most urának trónzsámolya elé, az „*Orkán*“. Haja és szakálla kuszált volt, hangja pedig olyan mint a menydörgés és a tenger zugása. A sziklás, szirtes tengerpartra mutatva így szólt: „Hatalmas uram, látod amott ama hajóroncsokat, az összetört árbócokat és vitorlákat? — Elpusztult vizi járóművek maradványai ezek, amelyek még tegnap tele voltak emberi lényekkel. Hol vannak ez emberek most? Hol a bátor hajóslegénység és az utasok nagy száma, hol a szegény kivándorlók, akik boldogságukat más földrészen vélték megtalálni? Mind elpusztítottam őket. Csontjaik ott nyugosznak az oceán mélyében. Ki számlálja meg a halottak millióit, a melyeket én zsákmányul ejtettem számodra?! Nekem add a jutalmat, a koronát, engem és senki mást nem illet meg az!“

Az öreg óriást egy undok női személy váltotta fel a beszédben. Remegő és reszkető teste felette hiányos, rongyos, piszkos ruhába volt

takarva. Neve „Éhínség“ volt. Felsorolta az országokat és birodalmakat, a melyeket bejárt volt, a hol emberek és állatok hullái halom számra fedték a kiszáradt folyók, patakok és tavak partjait. Előszámlálja a nőket, akik éhenhaltak, a férfiakat akik inségükben elpusztultak és a gyermekeket, amelyeket oly korán sirba döntött, s mellét verve rikácsoló hangon kiáltja: „Mindezt én tettem, mind ez az én művem! Forró, perzselő tüzet gyújtottam a földön, amely füvet és gabonát kiaszított. Amiben csak egy cseppnyi élet volt, elpusztult ennek következtében. Mondjad csak, fenséges királyom, szolgált valaki is oly hiven, mint én, hü cseléded?“

De egy sötét, villogó szemü férfialak a „Szerencsétlenség“ félre toltja és imígyen szólott: „A mióta a nagy özönviz elárasztotta a földet, sőt még sokkal korábbi időtől kezdve, működöm én állandóan és páratlan sikerrel a te nagy birodalmodban, hatalmas császárom. Az én művem, hogy a hegyek tüzet okádnak, hogy a töltések keresztülszakadnak, a föld meginog, házak és falak be- és ledőlnek, hogy az elemekben, tűzben és vízben ezren és ezren lelik halálukat. Olvasd csak meg azok számát, a kiket a gyémánt-, kőszén- és egyéb bányákban, a kiket évenként a gyárakban s egyebütt és a kiket földrengés alkalmával elpusztítottok! Ha valaki érdemessé tette magát jutalmadra, úgy az én vagyok!!“

De „Szerencsétlenség“ nem kapta meg a jutalmat, mivel utána nálánál kiválóbb társa a „Háboru“ jelentkezett szólásra, aki hangos és érces, rövid, de velős beszédével csakhamar magára vonta az összes jelenlevők figyelmét. „Én a gyűlölet fia vagyok a népölők nemzetségéből. Vértől pirosuló kezeim jelzik, hogy megszámlálhatatlan sok ember halálát okoztam. Megöltém számtalan bátor katonát, gyenge védtelen nőket, aggastyánokat és ártatlan gyermekeket s a csecsemőket sem kiméltem meg. A hol csak megjelentem, ott siralom völgyévé vált a legszebb tájék. Hány gyermeket tettem éles kardommal apátlan árvává! Özvegyek és árvák könnyüinek árjában fűrösztem lábamat, vérrel áztatom a földet, s egész nemzetségeket kitöröltem az élők könyvéből. Fenséges uram, enyém a jutalom, enyém a korona, nekem add, engem illet az!“

Már úgy látszott, hogy „Háboru“ kapja meg a jutalmat, amikor azonban Halálfejedelem háta mögül nem annyira emberi mint inkább állatias hangok voltak hallhatók. „Lassan, csak lassan, még én is itt vagyok királyom. Ne hamarkodd el ítéletedet. Várj még egy kicsit, hallgass meg engem is, hü szolgádat, az „Alkoholt“. Erős termetű, de teljesen lerongyolódott, sár és szennyből piszkos férfi lépett így gagyogva és támolyogva, reszkető kezében pálinkás üveget tartva a fejedelem széke elé. Térde inogott s hogy el ne essék a trónba kapaszkodott és durva rekedt hangon folytatá: „Be tudom bizonyítani, hogy én több embert pusztítottam el mint valamennyi előttem szóló, akik jutalmadra igényt tartanak. Látod ott ama szép házat, szárnyas ajtóival és fényesen kivilágított ablakaival, ahol az emberek éjjel-nappal ki- és bejárnak? Az iszákosság tanyája az, ahol én munkámat végzem. Sok ezer ily helyiséget láthatsz minden országban, a városok és falvakban, utcák sarkán és utak mentén. Különféle vonzó elnevezések alatt

könnyű szerrel csábitom el és szolgáltatom át pusztulásuknak az embereket. Nézd csak, hogy özönlik a nép a helyiségekbe, ahol én uralkodom! Férfiaknak és nőknek, öregeknek és fiataloknak egész seregét láthatod. Ime ott tért be egy fiatal, szépen öltözött leány a csapszékbe, egy fiatal embertől elcsábitva s ime most újra kijön föloldozott övvel és lesütött szemekkel; ott hagyta becsületét s emberi méltóságát, ki tehet még ilyet rajtam kívül? Millió és millió azok száma, akiknek, mint ama leánynak vesztüket okozom. A legerősebb, munkabíró és kitartó férfiakat igám alá hajtom. Idő előtt megvénülnek s elpusztulnak. Végzetes munkámat a fiatalságnál kezdem. Hozzászoktatom rövid idő alatt a legfélénkebbeket is az elerőtlenítő, minden becsületérzést előlő ital élvezetéhez. Még a gyermekeket sem kimélem meg. Náluk avval kezdem, hogy eleinte édes borokat és édes pálinkákat nyujtok nekik kis mennyiségekben. Idővel azután erősebb és nagyobb mennyiségű ital után vágyódnak. Félrevezetem az embereket, amennyiben elhitetem velök, hogy szomjukat oltom, hogy erőt, meleget, jókedvet okozok és fokozok. Királyom, hidd el, senki nem szolgál úgy, mint én! — Menj a börtönökbe; a tolvajok és rablók, az emberölők és gyilkosok megmondják, hogy nagyobbbrészt én miattam kerültek oda. Menj az elmebetegek közé s nézd meg ez élőhalottakat s hallgasd meg tombolásukat. Főleg az én művem ez! Térj be a nyomoruság hajlékaiba s nézd meg az ott lakó, szánalmat keltő alakokat, az éhínségtől kiasszott nőket és az elhanyagolt gyermek-sereget; majdnem kivétel nélkül én juttattam őket e helyzetbe. Minden földrészén, az összes népeknél ismeretes vagyok, a fehér-, fekete- és rézbőrűeknél egyaránt. Hogy az utóbbiak kihalófélben vannak, az én érdemem. Ismernek a hottentották, busmannok, kafferek, zuluk stb. stb. És kimondhatatlan azok száma, kiket testileg, szellemileg, anyagilag és erkölcsileg tönkretettem és megöltem. Elcsábitom az ifjút szülői házától és tékozló fiuvá teszem. Ezer meg ezer leányt szegyenbe és gyalázatba hozok. Betérek az egyes házakba és feldulom az előbb oly szép békességes családi életet. Hány ember kezéből téptem ki a Bibliát s adtam helyébe a pálinkás üveget, minek következtében a kárhozat apostolává lett! Nekem, fönséges uram, többet köszönsz, mint többi szolgálóidnak összesen, én többet végeztem számodra, mint „Láz“, „Sorvadás“, „Orkán“, „Szerencsétlenség“, „Éhínség“ és „Háboru“ együttvéve, ép azért kérek, jelentsd ki nyiltan, hogy velem föl nem ér senki. A legnagyobb igényt jutalmadra én tarthatok!”

Erre a király odafordult tanácsosaihoz s mondá: „Hallottátok az ígényeket, amelyeket hű szolgálaim a kitűzött jutalomra támasztanak. Itélkezzetek tehát, kinek adjam azt?“ Erre némi megfontolás és tanácskozás után így válaszoltak: „Leghatalmasabb fejedelem, az ítélelhozatal nem a mi jogkörünkbe tartozik, de mivel e nehéz kérdés eldöntéséhez a mi véleményünket és tanácsunkat kikérdezed, azon a nézetten vagyunk, hogy a jutalom „Alkohol“-t illeti meg a következő okok miatt: 1. Sokat azok közül, akiket „Szerencsétlenség“ ölt meg, „Alkohol“ következtében érte vesztük. 2. Sokan, kiket „Láz“ tett tönkre, „Alkohol“-nak köszönhatték vérük megfertőzését, ami testüket megfosztotta a szükséges ellentállóképességtől a betegséggel

szemben, s 3. „Éhinség“ nagyon jól tudja, hogy csak ott végezhetette romboló munkáját, ahol a kereset „alkohollá“ tétetett és ahol az ital munkakerülővé tette az embereket. Ugy találjuk, hogy „Alkohol“ szolgád legjobban s leghivebben teljesítette parancsolatodat, mert ő nemcsak a testet ölte meg, hanem a lelkeket is elszakította Istentől.“

Erre kihirdette „Halál“ fejedelem az ítéletet: „Én is osztozom nézeteitekben, „Alkohol“ végezte s végzi leghivebben kötelességét. Jöjj tehát, derék, hű szolgám, vedd el a koronát, amelyet nagyon is megérdemeltél. Mert míg a többiek csak a testet ölik meg, te a lelket is tönkre teszed. Tied a jutalom. Veled senki nem mérkőzhetik.“

Ekkor az egész pokoli sereg így kiáltott fel: „Éljen az „Alkohol“ !

A pogányok megtérítésének nagy és fenséges tana.

Alapige: Efez. 3, 8—21.

(Missziói prédikáció.)

Louis Harms után közli: Rédei Károly.

(Folytatás és vége.)

Igy azután már most csak ezen kérdésre kell végül felelnünk:

III.

Mi a mi kötelességünk a pogányok megtérítésének szent ügyében?

Ugyanaz, a mi Pálnak és minden keresztény egyháznak: hirdetniük kell a pogányoknak az evangéliumot és imádkoznunk érettük. Hogy a pogányok üdvözülhessenek, a hit által Krisztusnak lakást kell vennie szívökben s „a szeretetben meggyökerezniök és fundamentumot vetniök“ (18. v.) Mert hiszen „nincsen senkiben másban üdvösség, mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk“, mint az Ur Jézus Krisztus neve (Ap. csel. 4, 12) és „Higyj az Ur Jézus Krisztusban és üdvözüls!“ (Ap. csel. 16, 31), ez volt s ez is lesz mindenkoron az üdvösség egyetlen feltétele. „És a ki nem szereti a Jézust, átkozott az“, mondja a szentírás. Hogy tehát a pogányok üdvözülhessenek, hinniök kell Jézusban és őt szeretniök. Ámde hogyan higyenek, ha nem hirdettetik nekik Jézus? Ép ezért igehirdetőket kell a pogányokhoz küldeniük, kik a Jézus Krisztus evangéliumát hirdessék nekik, ez a legeslegeső teendő. Ezért létesültek a misszióházak, a hol a hittelteljes szívü ifjakat szorgalmasan oktatják a keresztény tudományban, hogy azután — megtanulva mindazt, a mit a prédikáláshoz tudniök kell, kimenjenek a pogányok közé s prédikálják azt, a mit tanultak s megmutassák nekik az üdvre vezető utat. A kiképzett ifjak mennek a pogányok közé, miután e szent hivatalra felavattattak, hogy hirdessék az Igét azoknak, kik még sötétségben és a halál árnyékának völgyében járnak s az ördög szolgái. Ezek hirdetik nekik, hogy Isten leszállt a mennyből s emberré lett mi érettünk

szegény bűnösökért, emberi testet öltött magára s testvérünké lett. Ők hirdetik a pogányoknak, hogy ti néktek, szegény pogányoknak is testvéretek ama nagy Isten a mennyben, ti érettetek is szenvedett a keresztnék fáján s ti érettetek is hullt az ő szent vére az átoknak fáján. Im, ennyire szeret ő titeket. És — hirdetik tovább — e nagy Isten és az Üdvözítő Jézus Krisztus, ki meghalt, feltámadott és mennybe ment, küldött ime minket is tihozzátok, hogy felhívjunk titeket, hogy megtérjetek s megkeresztelkedjetek s így ti is boldog keresztényekké legyetek, mint mi. És akiknek szívét azután az Ur feltárja s szent vágyat éreznek az üdvösség után, a hittérítők megkeresztelik, hogy lemassák bűneiket s újjászülessenek Istennek gyermekeivé s azután tovább tanítják őket, hogy élvezhessék az Urnak szent vacsorájában Jézusnak drága testét és véré. Majd templomot és iskolákat állítanak fel közöttük, hogy Istennek Igéje hirdettessék és taníttassék közöttük, mint mi közöttünk. És miként egykor ama ördögtől megszállottakat, kik meztelenül, vadul és dühtől tajtékozva örülteként összevissza futkostak „úgy annyira, hogy senki az úton el nem mehetne“ (Máté 8, 28), csakhamar „felöltözve“ s ép észszel látták ülni Jézus lábainál (Márk 5, 15), miután az Ur kiüzte belőlük az ördögöt, úgy ülnek csakhamar Jézus lábainál felöltözve s figyelő észszel a meztelen és vad pogányok is, a derék ifju hittérítők buzgó munkássága révén, kiket mi küldünk ki közéjük, hogy így „örüljön a pusztá és virágozzék“ (És. 35, 1), s az Urhoz forduljon a „tengernek sokasága“, (És. 60, 5), „hogy bételjék a választott pogányoknak számok“ (Róm. 11, 25), kik áldják és dicsérik az Urat. Óh nem öröm-e segídezni e szent munkánál? Nemde nem jó kedvvel ajándékozhatjuk-e filléreinket és koronáinkat a szent célra, hogy Krisztusnak ifju harcosait így támogatva, elkészülhessenek az evangéliom szolgálatára a pogányok között? Bizonyára öröm és dicsőség ez reánk nézve! Ámde nemcsak anyagilag kell őket támogatnunk s lelkileg előkészítenünk az Ur Jézus iránti szeretetből, hanem szíveinken is kell ez ifju testvéreinket hordoznunk s érettők buzgón imádkoznunk.

Ime lássátok, Pál apostol azt mondja alapigénkben az ő kedves efezusbeli hiveinek, kiket a Krisztusról szóló prédikációja által ő maga térített meg, mivel nemrég elvakult pogányok voltak: „Ezokaért meghajtom térdeimet a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja előtt, kiről mind a mennyekben, mind a földön való teljes eseléd neveztetik“. (14, 15.) Nekünk is így kell tennünk. Hiszen tudjátok, hogy ha vasárnapokon vagy hétköznapokon összejövünk Istennek szent házába, soha el nem mulasztjuk meghajtani térdeinket, s kitárni szíveinket buzgó imádságban a nagy Isten előtt, oh soha egyetlen egyszer se felejtjük el, hogy a szegény pogányokért is imádkozunk, továbbá azokért is, kik hirdetik nekik az Igét és a kik most készülnek e szent munkára. S nem kétlem, hogy a mint itt a templomban mi mindannyian, kik az Ur Jézust szeretjük, úgy otthon házaikban is a reggeli és esteli ájtatosságkor, meghajtjuk térdeinket Istenünk előtt, a mint illik is. És ekkor ép úgy nem szabad elfelejtkeznünk az evangéliumnak a pogányok között való terjesztéséről, mint itt a templomban vagy az iskolában. És ebben

nem szabad megrestülnünk és elfáradnunk. Oh mert egyedül csak Isten kölesönözhet az igehirdetésnek oly hatalmat, hogy az sziklákat repeszt és követ porhanyit, csak Istennek ereje nyithatja fel a pogányok elvakult szemeit, s csak Istennek csodaereje teheti újjá az ó embert, s elevenitheti meg a holt szívet. S ily isteni erővel kell birniok a pogány hittérítőknek, ha a pogányok kőkemény szívet meglágyítani akarják. Hisz a Sátán ezredévek óta keményíti a szegény pogányok szívet, csoda hát ha az kőkeménnyé vált! Ha azonban a mi buzgó imánk és könyörgéseink által a hittérítők benső emberökben erősekké lesznek a Szentlélek Isten segedelmével (16. v.), akkor ők képesek lesznek a szegény pogányoknak lángoló szívvel és tüzes nyelvvvel hirdetni „az Isten jóvoltának ama szélességét, hosszúságát, mélységét és magasságát“ (18. v.), igen, hogy a mi Istenünknek szeretete és jóvolta szélesebb a nagy tengernél, mert Istennek szeretete áthat a tengereken is s a messze tengereken lakó pogányokhoz is kiküldi az üdvnek hirdetőit. De hosszabb is mint maga az idő; mert Isten öröktől fogva szerette e bűnös világot s öröktől fogva elhatározta, hogy megkönyörül a pogányokon. Istennek szeretete továbbá mélyebb mint a pokol s magasabb mint az ég. Jézus ugyanis leszállt a poklokra, hogy azt legyőzze, a miként meghalt, hogy legyőzze a halált. És miután mennybe ment, nemcsak a Szentlelket küldte le a mennyből, hanem folyton folyvást küldi az evangelisták nagy seregét is, mert hiszen kicsoda küldött engem tihozzátok, és a többi igehirdetőket a hivek seregéhez, ha nem az Ur Jézus Krisztus? És kicsoda más küldi az üdvnek hírnökeit a pogányok közé is, ha nem az Ur Jézus? És ha ez így van, avagy továbbra is érzéketlenek maradhatnak-e a pogányok? Nem! így kénytelenek ők „megtudni a Krisztusnak ama szerelmét, mely minden ismeretnél feljebb való“ és hogy a Krisztusnak szerelme által ők is „bételjesedjenek az Istennek ama minden teljességéig“. (19. v.) Tudás által nem üdvözülünk még, sem bölcsesség által, míg ellenben a ki Jézust szereti, az üdvözül. És habár mi fehér emberek Európában messze túlszárnyaljuk is a szegény, vak és tudatlan pogányokat tudományban, mesterségben és művészetben, a mennyhez mégis csak ép oly közel vannak ők is, mint mi, ha hit által megtérnek az Ur Jézushoz és Őt szeretik: mivel ettől, egyes-egyedül csak ettől függ az üdvösség. Igen! én elmondhatom már itt e földön: ha bírom Jézust, a mennyben vagyok, míg ha Jézust nem bírom, a pokolban vagyok. Látjuk ezt a pogányoknál. Ők nem ismerik Jézust és nem is szeretik, mert nem ismerik. S milyen ennek következtében életök? Olyan mint a pokolban. Pl. a kafferek Afrikában a kigyókat istenként imádják, az atyák és anyák egészségtelen vagy nyomorék gyermekeiket és az ikreket rögtön világra jövetelükkor megölik; a jóspapok évenként száz meg száz ártatlan embert ölnek meg rettentő kínzással azon ürügy alatt, hogy boszorkánykodásuk okozza embertársaik betegségét, vagy halálát; a legnagyobb fajtalanság és parázناسág uralkodik a soknejűség cégérére alatt; a lopás, rablás, naplopás és tivornyázás a férfiak főérénye s a nők nem hitves-társak, hanem rabszolganői férfiak kényekedvének s egyben igavonó barmaik is. Valóban rettenetes módon uralkodik a Sátán ott, hol hatalma van

s hatalmának nem is lesz vége, míg a nálánál sokkalta hatalmasabb Ur, a mi drága Üdvözítőnk, az Ur Jézus Krisztus le nem győzi. S eme boldog idő eljön, ha minden pogányok széles e nagy világon megtérnek. Ezért buzgón imádkozni meg ne szűnjön ajkunk ahhoz, kinek „dicsőség légyen az Anyaszentegyházban a Krisztus Jézus által minden időben és mind örökkön-örökké.“ Ámen.

Imádkozzunk: Ur Jézus Krisztus hálát adunk neked, hogy megszabadítottál bennünket a halálnak hatalmából s életet és romolhatatlanságot hoztál világosságra a te drága evangéliumod által; hálát adunk neked, hogy ismerünk s hogy közöttünk lakozol templomainkban, iskoláinkban és hajlékinkban; hálát adunk néked, hogy kegyelmedről és igazságodról folytonosan bizonyosságot nyújtasz nekünk drága Igédben és a szent sakramentumokban. Kérünk Uram, térj be sziveinkbe s végy ott lakást a hit által, hogy a szeretetben meggyökerezzünk, hogy ekként megismerhessük a te csodálatos szerelmednek szélességét, hosszúságát, mélységét és magasságát, mely minden ismeretnél feljebb való. Oh de Uram, mivel minket ily végtelen kegyelemben részesítesz és gazdagon megáldasz, minden mi érdemtelenségünk és méltatlanságunk dacára, ép e kegyelem és áldás gazdagságában fáj lelkünknek, hogy még 1000 millió pogány él e földön, kiknek nem világol a te világosságod, azért a te hű hittérítő néped óhajtunk lenni s megtenni mindent, a mi tőlünk telik, hogy a szegény pogányokhoz is elküldhessük Igédet és a szentségeket az evangelisták seregével. És mi magunk is meg nem restülünk, hanem naponként meghajtjuk térdeinket Előtted, miként itt Istennek szent házában, s buzgón könyörgünk: Uram! könyörülj a szegény pogányokon, szabadítsd ki őket az ördögnek rabláncáiból, a bűnből, szegényből és a pokol kárhozatából, s tedd őket az ördögnek rabszolgáiból Istennek gyermekeivé, lelki halottakból élökké, a pokol várományosaiból az üdvösség örököseivé. Ámen.

A Lipcsei Misszióról.

(Legujabb hírek.)

II.

Elszomorító, amit a *wakamba nép szívének megkeményedéséről* olvasunk legujabban: a wakambák gögös, öntelt nép, érchomlokkal s vastag nyakkal. Midőn misszionáriusaink a mult évben nehéz szívvvel bucsut vettek *Jimba* állomástól, egyik öreg azt mondá Pfitzinger misszionáriusnak, ki 10 évig működött köztük: „Ha az *összes* körülöttünk lakó törzsek, a szuahelik, a nikák, giriamák, durumák és mazaijok megtértek már, akkor aztán mi wakambák is jövünk majd, de előbb nem.“ Midőn az 1898-tól 1900-ig tartó iszonyú éhínség és himlőjárvány annyira pusztított köztük, hogy a szerencsétlen népnek felét is elragadta, ugyhogy félmillió lélekből körülbelül csak 200 ezren maradtak meg. — akkor az éhezőknek nagy csapatjai jöttek ugyan a misszionáriusokhoz, hogy náluk megmenekedjenek a biztos haláltól

s a gyülekezési házak minden vasárnap telve voltak. Midőn azonban megjött a várva várt eső s új gabona termett, a szükséggel együtt az égből lakó Istenről is megfélekedezett a könnyelmű nép, ismét nagy számmal látogatták a tánchelyeket s újra felhangzottak a csunya, erkölestelen táncos énekek s a táncot kísérő dob. Sőt oly gonosz lelkűek voltak, hogy Hoffmann missziói esperest gyanúsították, mintha ő hozta volna ama csapásokat az országra, tehát ama férfit, ki az érdekükben történt mentési akciót szervezte. S ilyenek maradtak mind a mai napig. Az éhinség idejében megmentett árva gyermekek közül többen megkeresztelkedtek ugyan, azonban felnőtt wakambát még eddig nem lehetett keresztelni, bár 1907 elején Ikuzában néhány wakamba férfi jelentkezett már katechuménnek.

Sokkal öröndetesebb képet nyújt még mindig a *dzsagga*-misszió. A *dzsagga*-nép közt működő hittérítőink m. é. augusztus 28-tól szept. 2-ig tartották Madzsaméban *23-ik konferenciájukat*, melynek tárgyai közül kiemelendők a következők: Több misszionáriusnak idevágó referatuma után megállapították, minő szavakat használjanak *kidzsagga* nyelven az „igazság“, „megigazítani“, „szentség“, „szentségesíteni“, „bűn“, „áthágás“, „gonoszság“, „törvénytelenység“, „elpártolás“ s egyéb bibliai-theologiai képzet kifejezésére. *Rother* misszionárius a *fekete keresztyének munkájáról, nyugalmáról s pihenéséről* értekezett, mint amelyekre nevelni kell őket, azt is hangsúlyozván, hogy keresztyénekhez illő *szórakozásra* is kell a bennszülötteket oktatni. — *Fassman* misszionáriusnak: „*Mit tegyünk bennszülött tanítósegédjeink erkölcsi tévelygései alkalmával?*“ című értekezése alapján azt a határozatot hozta a konferencia, hogy kevésbé súlyos esetekben az ily tanítósegéd *egy* évre elmozdítandó hivatalától s egyházi fegyelem alá vetendő; de ha egy év múlva kéri, ismét felveendő a gyülekezetbe, sőt hivatalába is visszahelyezhető, azonban lehetőleg más állomáson. *Happich* értekezése azon kérdéssel foglalkozott: „*Mikép lehetne a hazai missziói pénztárt minél inkább megkímélni?*“ E tekintetben a jelenlevők mindnyájan egyetértettek abban, hogy a bennszülött gyülekezeteket lehetőség szerint arra kell kötelezni, hogy már most maguk fedezzék a templomi és iskolai kiadásokat: tatarozásokat, olvasókönyveket, írótablákat, irkákat, téntát stb.-t. — A *keresztyén házasság felbontása* kérdésében egyesek enyhébb gyakorlatot ajánlottak, különösen oly esetekben, hol a házasság már tényleg elvált egymástól, nehogy mindkét fél a misszionárius szigorúsága folytán kétségbeesésbe és paráznaságba kergettsék. De másrészt azt is hangsúlyozták az értekezlet tagjai, hogy biblikus-keresztyén alapon kell maradni e kérdésben is s hogy a prédikációban s a lekipásztorkodásban ily irányban kell a gyülekezetet vezetni s inteni, hogy tehát csak házasságtörés esetében tekintessék valamely keresztyén házasság felbontottnak s az elválás ne történjék a feketének gyakran változó kénye-kedve szerint. Németnyelvű prédikációk és az urvacsora megünneplése nyitotta meg s zárta be *dzsagga* misszionáriusaink ezen értekezletét.

A *dzsagga*-misszióról jellemző képet kapunk, ha *Fassmann* misszionáriusnak az 1896-ban alapított *Moschi* állomásról betérjesztett utolsó évi jelentését olvassuk. E szerint a múlt évben egyedül ezen az állomáson 64 pogány

kereszteltetett meg s azonkívül még 29 keresztyén gyermek. A gyülekezet határozata folytán minden nős férfi havonként 14 fillért fizet *egyházi adó* gyanánt, minden ifju 9 fillért s minden hajadon 5 fillért, mely adót majdnem kivétel nélkül késedelem nélkül be is szolgáltatták. Befolyt ezen a címen és stólákból összesen 124 $\frac{1}{2}$ rupia. Ebből 60 rupiát egyik bennszülött tanítónak fizetésére fordítottak, 50 rupiát mint *gyülekezeti alapot* fizettek be a missziói pénztárba, a többit petroleumra, urvaesorai bor beszerzésére s egyebekre fordították. — *Keresztyén-népünnepély* számba ment, hogy a németbiróalmi császár születésének napján kirándultak az erdőbe, hol a gyülekezet apraja nagyja különböző játékot üzött, közben pedig szónoklások és éneklések történtek. Január 7-én *missziói ünnepélyt tartottak*, melyen a kollektá 8 rupiát tett ki. Az állomáshoz 7 iskola tartozik, melyek közül 4-ben mindennap folyik a tanítás; a tanítványok száma körülbelül 600. — Moschiban történik a bennszülött tanítósegédek kiképzése is *Raum* misszionárius vezetése alatt, ki épen a múlt év december havában fejezett be 20 dzsagga ifjuval egy ilyen tanítóképző kurzust, kik mindnyájan meg is állották az arra kiküldött bizottság előtt a képesítő vizsgát s egyelőre 5 évre misszióknak szolgálatára kötelezték magukat. A tanfolyam utolsó negyedének penzumáról ekkép számol be *Raum*: Fontosak voltak ama *oktatási gyakorlatok*, melyeket tanítványaimmal végeztettem a moschi-i elemi iskola felső és alsó osztályaiban. A *bibliaismében* a rómaiakhoz írott levelet olvastuk végig s megkezdtük Ésaia's próféta könyvét. Végig irták a keresztyén hit-tanra vonatkozó diktátumokat, melyekből alaposan tárgyaltattak az Urunk személyéről és művéről szóló fejezetek. Az egyháztörténetben a reformáció korát végeztük el. Sajnos, hogy a nagy szárazság következtében beállott drágaság s misszióknak elégtelen anyagi eszközei miatt a tanfolyamot kissé meg kellett rövidíteni s így nem lehetett minden tárgyban a kitűzött célt elérni. Ép ezért igen üdvös, hogy a bennszülött tanítók, kik többnyire külső állomásokon működnek, minden második hétkben a főállomás misszionáriusánál gyülekeznek össze, hogy ott elméletileg s gyakorlatilag tovább képeztesse nek, hogy észlelt hibáikra figyelmeztetessenek, hogy látókörüik szélesbítsék, hogy önálló gondolkozásra s fokozott buzgóságra indíttassanak.

Raum felügyelete alatt áll misszióknak Moschiban működő *nyomdája* is, melyből eddigelé a következők kerültek ki: 1. *Luther Kis kátéja*, a bennszülött tanítóképző iskola számára lefordítva. 2. *Psalterion sidu: Kis Zsoltárkönyv* a madzsame dialektusban, 44 oldal, 200 példány. 3. *Fibals: Olvasókönyv* a moschi-i dialektusban, 25 oldal, 250 példány. 4. *Rövid bibliaisme* I. 1. Az ó-testamentom történeti könyvei. 82 oldal, 250 példány. 5. *Ugyanaz*. II. 2. Az ó-testamentom prófétái. 64 oldal, 250 péld. 6. *Máté evangéliuma*. 84 oldal, 250 példány. 7. *Lukács evangéliuma*. 31 oldal, 250 példány. 8. *Énekek* egy iven kimadzsame nyelven. 40 példány. 9. *Számadási formulárek*. 10. *Gyülekezeti lap* Mamba és Moschi számára, 4 szám, 120 példány. Megemlítendő, hogy a nyomdai munkákat bennszülöttek végzik.

Moschiban működött a múlt évben egy ideig két afrikai női misszionáriusunk *Seesemann* tanítókisasszony és *Wegner* diakonissanővér is. Miután

pedig amaz Mamba állomásra helyeztetett át, emez pedig Fuchs sigatini misszionáriushoz ment férjhez, a ludwigslusti (Mecklenburg) diakonissza-anyakhoz késznek nyilatkozott két diakonisszának Afrikába, nevezetesen Moschiba való kiküldésére. Számukra épül most Moschiban a nővérek háza, melyet egy *Kallmeyer* nevű, „magyarországi születésű német“ épít, kivel 2 évi munkaszerződést kötött misszióink vezetősége. Közelebbet ezen hazánkfáról még nem tudunk.

Utolsó jelentéseikben misszionáriusaink sorban panaszkodnak a dzsagga-földön mindinkább beköszönő „uj idők“ káros következménye miatt. Ezen új idők jellemvonásai: a német birodalmi uralom védőszárnyai alatt megerősödött béke és biztonság, vasutak építése, posta s távirda berendezése, megkönnyebbitett pénzszerzési alkalom a bennszülöttek számára s a mindinkább növekvő anyagi jólét. De mindez, bár magukra a misszionáriusokra többnyire kellemes, az erkölcsi tekintetben kevésbé szilárd bennszülöttekre káros hatással van: a harcias idők fejlesztette régi férfias bátorság és vitézség helyébe bizonyos puhultság lép; munkaalkalmat keresve mindinkább elszakad a dzsagga szülőföldje rögjétől s idegenben mindenféle elemekkel érintkezve gyakran elveszti legjobb tulajdonságait, másrészt azonban épen a könnyü kereset lustaságra is esábitja, úgyhogy misszionáriusaink csak nehezen kapnak munkásokat a szükséges építkezésekhez. A fokozott jólét továbbá különböző régi szokást elevenít fel, melyekre az inséges időkben nem gondolhattak, pl. mindenféle dinom-dánom s eszem-iszom és, ami különösen veszedelmes, a sokneijűség. — Így a kultura meg is könnyíti, de meg is nehezíti a misszionáriusok munkáját, mint Fassmann igen találóan megjegyzi: „kétélű fegyverhez hasonlít, mely ugyan mellettünk hareol, de meg is sebesít minket.“ Azért az „uj idők“ feladata, hogy az ifju keresztények jellemzilárdságra neveltessenek, mely célból nem annyira a tudás szaporítását kell hangsúlyozni a misszionáriusoknak, mint inkább az erkölcsi akaratot fejleszteni bennük. Megemlitendő még, hogy az új németbirodalmi államtitkár *Dernburg*, ki a mult évben személyesen utazta be Német-Kelet-afrikát, a misszió munkájáról igen elismerőleg nyilatkozott, minek következtében remélhető, hogy a kormány misszióink iskoláit tetemesen segélyezni fogja.

A Lipesei Misszió jelenlegi inspektora *Weishaupt* f. év január és február havában Oroszország keletitengermelléki tartományaiban tartott missziói előadásokat és pedig nemesak a német gyülekezetekben, hanem tolmács segítségével esztek és lettek között is, kik között szintén élénk érdeklődés és áldozatkész szeretet uralkodik misszióink iránt. Az esztek vasárnapi lapja havonként mellékletet is hoz: „*Mishioni sonumed*“ (Missziói Hírek) címen s minden évben vizkeresztkor egy 16 oldalra terjedő röpirat jelenik meg: „*Mishioni lendleht*“ címen.

Megszivlelendő, mert megszégyenítő mi reánk, amit *Kanig*, volt wakamba misszionárius ír egyik *missziói prédikáló körutjáról*, melyet Bajorországba, Hátsó-Pomerániába, Kurlandba, Szászországba és Elzászba tett: „Mig a missziói mezőn legtöbbnyire *hivatlanul* megyünk a pogányok falvaiba s gyak-

ran mogorva fogadtatásban részesülünk, addig idehaza, ha szabadságon vagyunk, a meghívó levelek sorra röpködnek házukba az összes luth. országokból és sok gyülekezetből Hamburgtól Nürnbergig, Párizs-, Metz- és Frankfurtból Pétervár- és Moszkváig s a Kaukázusig. Mindenütt missziói lelkesedést gyujtunk vagy növelünk jelentéseinkkel. Idehaza meghivatunk és barátságosan fogadtatunk. A misszió barátjai velünk örülnek az evangéliomnak a pogány világban kivított győzelmei felett és hordozni segítik azt, mit Isten keménytalaju missziómezőkön ránk rakott. Ilyen közösségben könnyen és szabadon beszél az ember.“

Bajorországban meglátogatta Kanig a pegnitzzi esperességet, mely 8, kicsiny városok- és falvakból álló gyülekezetet foglal magában. Ellátogatott mindenütt az iskolákba is, vagy pedig a templomokban tartattak külön ifjúsági istentiszteletek a tanulók számára. A missziói prédikációkat a helyi lelkészek tartották, a missziói jelentést pedig maga Kanig adta elő, melynek illusztrálására vetített képek s a missziói bórönd tartalma szolgáltak; befejezésül missziói iratok adattak el nagy számban. Az esperesség lelkészei Kanig körútja végén missziói konferenciát tartottak, melyen megbeszéltek utjának tapasztalatait és eredményét, valamint elhatározták, hogy hálából magára vállalja az esperesség a *kikamba-énekeskönyv* nyomtatási költségeit, melyet Kanig fog kiadni.

Hátsó-Pommerániában egy a szabadban tartott misszióünnepély alkalmával 1400 márka folyt be; egyik *lauzitzi* faluban vend nyelvű előadás is volt. *Kurlandban* tolmács segítségével beszélt a lettekhez. Dresden mellett egy *erdei* missziói ünnepélyen egy úr 1000 márkát nyújtott át neki s egy öreg nyugalmazott pályaőr szegénységéből 10 márkát ezen szavakkal: „Engem erősen kellett füleimnél ráncigálnia az Urnak, míg odáig jutottam, hogy teljesen átadjam magam Néki.“

Bajorországban az utolsó évben 156,866 márka missziói adomány folyt be a missziói központba. Ebből Lipese kapott 90,463 márkát, Neuendettelsau 35,000 márkát, az ausztráliai Immánuel-zsinat 4000 márkát, Hermannsburg 4000 márkát, a többi, körülbelül 22,000 márka, 15 más missziói egyesület között oszlott meg. Közvetlenül azonkívül még 63,977 márkát küldtek az adományozók az egyes misszióknak; Bajorországnak összes missziói adománya tehát 220 ezer márkára rugott, 8582 márkával több mint az előző évben. Tunzenhausen és Uffenheim esperességekben, a bajor luth. orthodoxiának ezen törzsfészkeiben, egy lélekre közel 60 pfennig, (= 72 fillér) esik. Ime ilyen az a sokat ócsárolt „holt“ orthodoxia!

Lipese városában 1906-ban 14,730 márka folyt be missziónk számára, azaz ott 2·9 pfennig esik egy evangélikus lélekre, ami más oly városokhoz hasonlítva, hol szintén van missziói intézet, csekély eredménynek mondható, mert pl. Bréma városában 38 pfennig missziói adomány esik évenként egy lakosra.

Egyházi élet.

Belföld.

— Az eperjesi ev. theol. akadémiai belmissziói egyesületről lapunk 2. számában közlött hírünkre az egyesület elnökétől a következő sorokat vettük: „Becses lapjának február havi számában az eperjesi evang. theol. akadémiai belmissziói egyesületnek 1906/7. iskolai évről szóló jelentését ismertető sorokban foglaltakra egy-két megjegyzésem van. Kérem azt az ügy érdekében szívesen venni s lapjában helyt adni. Mindenek előtt fogadja őszinte köszönetemet az ismertetésért, a melynek buzdító s figyelmeztető célját látva, egyeletünk felvirágoztatásáért nagyobb kitartással fogunk működni s minden esetre nagyobb sikert s eredményt felmutatni. A ki ismeri viszonyainkat s az ifjuság könnyen hevülő, de hamar lehülő természetét, az tudja, mily jótékony hatása van egy-egy buzdító szónak, kivált ha az jóakarótól s idegen embertől jő. Két megjegyzésére azonban észrevételem van. Egyike arra a megjegyzésre vonatkozik, hogy „az egyelet által járatott lapok között egyetlen tisztán belmissziói közlönyt sem láttunk felsorolva“, mert a magyar belmissziói tartalmu lapokon kívül, a melyeket leginkább olvas az ifjuság, jár az egyesületnek a „Monatsschrift für innere Mission“ és én járatom s az egyeletnek rendelkezésére áll a Nagytiszteletűséged által ajánlott: „Die innere Mission im evangelischen Deutschland“, melyet már hosszú évek óta, tehát már régi címe alatt: „Fliegende Blätter aus dem Rauhen Hause“ járatok s melyet magam is legkitünőbb lapnak ismerek. E tekintetben azt hiszem anyagi viszonyainkhoz mérten eléggé jól el vagyunk látva szellemi táplálékkal, nekem más feladatomban nincs, mint a mennyire az gyarló embertől telik, a lehető legjobbat adni s tanácsolni. Mindenesetre hiba tőlünk, hogy a jelentés ez irányban hiányos. Másik észrevételem a következő passzusára vonatkozik: „Csodálkozással olvastuk, hogy az egyelet egyik estélyén Urbán Reinhold porosz misszionáriust is szóhoz juttatta (t. i. a belmissziói egyesület), a kiről ismeretes, hogy egyházi lepelbe burkolva egyház ellenes célzattal működik.“ Legelsőbbben is megjegyzem azt, hogy a mi belmissziói egyesületünkben s annak közreműködésével már sokan tartottak felolvasást olyanok, akik egyházunkhoz nem tartoznak anélkül, hogy bármely tekintetben ártalmára lettek volna az ügynek s az ifjuságnak. Az egyesületben nevelődünk, mindenféle eszméket felhozunk s megbeszélünk; az ellentétes vélemények vagy feltűnő nézetek nem találnak sikert fülekre, hanem azokat is meghallgatjuk, a minthogy sok embernek sokféle nézete lehet s azután kritika alá vetjük s mindeneket vizsgálván, a mi jó azt megtartjuk. Azt hiszem, hogy egy oly egyesületnek, melynek feladata leendő lelkészeket nevelni, nem is lehet más eljárása. Urbán Reinhold urra vonatkozólag pedig külön is megjegyzem, hogy Eperjesen lakik, mert innen házasodott, s gyakrabban találkoztam s találkozom vele s ismerem az ő működését és habár már ennek előtte hallottam arról, a mit Nagytiszteletűséged ellene felhoz, még sem találtam eddig semmi kifogásolni valót az ő működése ellen. Eperjesi egyházunkban eddig semmiféle káros működést nem fejtett ki. Ellenkezőleg nekem s többeknek panaszkodott, hogy őt félreértik s olyan működést imputálnak neki, a melytől egészen távol áll. Testvére lutheránus pap porosz siléziában, egész családja lutheránus s buzgó hive az egyháznak. Ezeket tudva s látva eddigelé semmi okom nem volt arra, hogy őt veszedelmesnek tartsam s ifjuságunkat óvjam tőle. — Nekem az a véleményem, hogy minden tisztességes vallásos embernek munkáját szívesen kell vennünk, a ki tisztességes fegyverekkel akar velünk együtt küzdeni az általunk jónak talált cél érdekében. Erősödni,

előre haladni és sikert felmutatni csak úgy tudunk, ha egyesült erővel s krisztusi szeretettel munkálkodunk. Az evangéliumi kereszténység az individualizmusnak vallása; itt közös alapon mindig lesznek eltérő felfogások s magyarázatok, a mint különbözők az Ur által adott talentumnk, charismák; de ha egy a szellem s egy a szolgálat, akkor csak áldás járhat az így végzett munkának nyomán. De ha ugyanazt akarjuk is, de különböző helyen s más viszonyok között, természetes, hogy az egy cél és egy szellem dacára is mindig lesznek köztünk különbségek. Eperjes, 1908. március 25-én. Kiváló tisztelettel Mayer Endre, m. az eperjesi theol. belm. egyesület elnöke.

Midőn ezen „helyreigazítást“ közzétesszük, megjegyezzük, hogy ha az evang. kereszténységet tisztán az individualizmus vallásának tekintenők, akkor az utóvégre korlátlan szubjektivizmusra és minden vallási közösség felbomlására vezetne. Tudtunkkal Mayer E. theol. tanár ur sem áll annak a modern theológiának álláspontján, amelynek vallási jelszava az „individualistische Gegenwartsreligion.“ (L. Die relig. Ideale der modernen Theologie.) S ha ez így van, úgy kívánatos, hogy az eperjesi evang. theol. akadémiái belmissziói egyesület tagjai is elsősorban és főképen az egyházunk szellemében vezetett belmissziói munkával ismertessenek meg; csak így fog bennök idővel az egyház öntudatos buzgó belmissziói munkásokat birni. Ami pedig Reinhold urat illeti, örülni fogunk, ha arról értesülünk majd, hogy nemcsak testvére lutheránus pap s egész családja buzgó hive a luth. egyháznak, hanem hogy ő maga is öntudatos, hithű lutheránus s mint ilyen fejt ki Istenországá érdekében buzgó tevékenységet.

— **Az eperjesi evang. gyámintézeti nőegylet** a hozzánk juttatott jelentés szerint 1907-ben is áldásos tevékenységet fejtett ki. Az 1907. február 2-ikán tartott szokásos teaestély 1269 K 24 f tiszta jövedelmet eredményezett a diakonisszaalap javára. Az évi gyűjtés 479 koronát hozott azonkívül pedig az új lelkész megajándékozására s éléskamarájának felszerelésére még külön 402 koronát gyűjtöttek a hölgyek. Az őszi időszakban hetenként egyszer a polgári leányiskolában találkoztak az egylet buzgó tagjai, a karácsonyi felruházáshoz szükséges ruhaneműek megszerzése s megvarrása céljából. A felruházás költségeihez egyesek 79 koronával, mások szövettel stb. járultak. Ruha s fehérneműt 20 elemi iskolai tanuló, 4 szegényházi lakó s különféle segélyt még 5 más szegény kapott. Az összes kiadás erre a célra 217 K 14 fillért tett s az iskolás gyermekekhez Mayer Endre egyleti titkár, a szegényház lakóihoz pedig Liptai Lajos lelkész intézett beszédet. A *diakonisszaintézmény* is hathatósan fejlődött. A két nővér 1907-ben 274 napon s 276 éjjel 19 beteget ápol s 343 beteg és szegénylátogatást tett s részben az egylet, részben a gyülekezet s egyesek az egész éven át 985 K 12 fillért bocsátottak szegények gyámlítása végett a nővérek rendelkezésére. A nőegylet összes vagyona 1907-ben 1845 K 24 fillérral szaporodott s 21547 K 2 fillért tett. A buzgó keresztény munkát Isten látható áldása koronázza.

— **A locsmándi gyülekezet** 1907 évi értesítője nemcsak a gyülekezetben ható buzgó egyházi életről tesz bizonyosságot, hanem összeállításánál és tartalmánál fogva is példányképpül szolgálhat. A bevezetésben megemlékszik az értesítő a lefolyt év összes fontosabb egyházi eseményeiről s megemlíti, hogy Jány Ferenc felügyelő újabb 3000 koronás alapítványt tett szegény gyülekezeti tagok segélyezésére. A statisztikai adatok s az istentiszteletekre s az iskolára vonatkozó jelentés után, nagy örömmel olvastuk a kisdédóvodaról szóló értesítést, mely intézet Weber Erzsébet diakonissza-nővér vezetése alatt áll, ki serdültebb leányakkal kötő-iskolát is tart, a hajadonokat s nőket maga köré gyűjti, betegeket látogat és ápol s így a gyülekezetnek valóságos jóltevője. A következő számban leközlöljük a nővér

által irt egész jelentést, hogy olvasóink lássák, mily áldással működhetik egy nővér a lelkész szakavatott vezetése mellett a legkisebb falusi gyülekezetben is. Egyébként az óvoda bevétele 1696 K 59 f, kiadás 997 K 42 f, pénztári maradéka 699 K 17 f volt. Van a gyülekezetben azonkívül nőegylet és hajadonok egyesülete, mely a mult évben is számos előadást rendezett s a neuendettelsaui diakonissza-anyakáz paramentikai osztályában a vizkereszt és Szentháromság utáni vasárnapokra egy remek zöld színű oltárterítőt készítettett, melynek antependiumára a „jó pásztor“ van gazdag aranyhímzéssel kivarrva. Az egylet azonkívül is sok jót tesz és az esp. belmissziói egyletet évenként 40 K-val támogatja. A *helyi gyámintézetnek* 195 K 18 f bevétele volt, a hittérítés szent ügyére pedig 68 K 08 f-t áldozott a gyülekezet, melynek alapítványi és tőkevagyonra is 22,204 K 07 f-re emelkedett, hová tavaly 75 egyházi lap járt s hol 108 ev. naptár és nagyszámú vallásos irat kelt el. Ime ilyen áldás és eredmény koronázza csak egy rövid év alatt is Löw Fülöp lelkész apostoli buzgóságu működését.

— **A dunántuli gyámintézet e. elnöke** az esp. e. gyámint. elnökök utján kérdést intéztetett az összes helyi gyámintézetekhez aziránt, vajjon hajlandók volnának-e egy felállítandó *kerületi árvaházra* évről-évre egy bizonyos segélyösszeget megszavazni? Ugyanez a kérdés intézendő az összes egyházmegyei gyámintézetekhez is. Hasonlóan megkérdezendők az összes egyházmegyei gyámintézetek aziránt is, hogy óhajtanónak és szükségesnek tartják-e egy *országos evangélikus női társulat* létrehozását, melynek feladata volna az elhagyatott leánykák felkarolása és vallásos nevelés mellett kiképeztetése és hajlandók volnának-e az ily célu női egyesület céljait is némi adománynyal támogatni? Végül a nőegyletek is felhivandók nyilatkozatra aziránt, hogy ha az országos nőegyesület létrejön, pártoló tagokul testületileg bizonyos évi járulék felajánlásával hajlandók volnának-e belépni?

— **A torzsaí konfirmandusok otthona** érdekében annak intézőbizottsága meglehangu felhívással fordul az összes idei konfirmandusokhoz, kérve őket, hogy segítsék elő gyámintézeti célu adományaikkal ezen intézet fejlesztését és kiegészítését. Biztosra vesszük, hogy ez a felhívás mindenütt áldozatkész fogadtatásra talál, ahol annak célját a lelkész ügyszeretettel megmagyarázza konfirmandusainak. Az adományok a torzsaí ág. h. ev. lelkészi hivatal címére küldendők.

— **A dunántuli kerületi árvaház** részére Löw Fülöp kerül. gyámintézeti e. elnök ugyancsak a konfirmandusokhoz fordul adományokért. Megemlíti, hogy néhány hónap előtt a schleswig-holsteini Gusztáv Adolf-főegylet részére rőpiratot irt az ottani konfirmandusok számára, melyben árvaügyünket valamint a szórványban élő evang. gyermekeink helyzetét ecsetelte. A rőpiratot a nevezett főegylet kinyomatta, a konfirmandusok között kiosztatta s most a schleswig-holsteini konfirmandusok buzgón adakoznak egy a dunántuli kerületben felállítandó konfirmandusotthonnal összekötött evang. árvaházra. Így pl. egy Neukirchen nevü kis gyülekezetben, hol összesen 13 konfirmandus van, ez a kicsiny sereg 10 Mk 75 pfenniget gyűjtött erre a célra. „Kérem már most,“ — írja Löw említett körlevelében — „ha a schleswig-holsteini gyermekek így buzgólkodnak árváinkért és szórványban élő konfirmandusainkért, nem-e kötelességünk saját konfirmandusaink közt legalább a módosabb szülők gyermekeit felhívni, hogy ők is hozzanak egy kis áldozatot erre a szent célra?“ Természetes, hogy erre a kérdésre is csak *igenlő* választ lehet adni.

— **A soproni evang. ifjusági- és olvasóegyesület** tíz évi fennállása után ezidén intenzivebb munkához fogott s a böjti időszakban magyar és német nyelven előadási ciklust rendezett. Magyar előadások a következő tárgyakról tartattak: az evangélium és a modern haladás; a renaissancekori

valláserkölcsei élet; az ókori művészet fejlődése (vetített képekkel); Péter könnyei; az őskeresztények istenitisztelete és szervezkedése; Jézus szenvedésének történetéből. Ezeken kívül német nyelven kilenc előadás tartatott. Az előadások célja a közzétett „Kérelem“ szerint az volt, hogy „az evang. ifjusági és olvasóegylet oly családi tüzhelylyé váljjék, melyből világosság és melegség áradjon ki a nagy gyülekezetbe is és annak minden egyes érdeklődő tagjára.“

Külföld.

— **Franciaországban** a római egyházban különös dolgok történnek az állam és egyház szétválasztása következtében. Templomokat lerombolnak vagy kirabolnak, papoknak élelmiszert nem adnak, keresztény érületű hivatalnokok a kormánytól elmozdítottak. La Martre községben a pap nem kap adminisztrációsakat és úgy segít magán, hogy a liturgikus feleleteket fonográfból adhatja magának s a csekély számú hívek szó nélkül bele-törődtek e furesaságba. Franciaországban 50,000 atheista tanító működik a vallás kiirtására. Egy író azt mondja, hogy egy rettenetes katasztrófa, a mely fölülmulja majd az első revolúciót, elkerülhetetlen és nagyon közel van. — Ismeretes dolog, hogy Németországban is vannak tanítók és paedagogusok, a kik a vallástanítást nem tartják iskolába valónak. Hamburgban nemrégiben szavazásra került e kérdés és majdnem sikerült a vallástanítást az iskolából kizárni: 199 szavazat volt pro és 149 contra! Annnyit azonban elértek, hogy az első osztályban csak mesét szabad tanítani, a többiekben már néhány bibliai történetet is, az ötödik osztályban pedig Jézusnak életét *csoda nélkül, feltámadás nélkül és mennybemenetel nélkül*. A káté egészen elvettetett. Így hát teljesezésbe mehet Luther jövendölése, hogy a vallástalan nép farkasokká válik.

— **Lourdes** (Franciaországban) ez évben ünnepli 50 éves jubileumát. Február 11-én volt 50 éve annak, hogy a 14 éves Bernadella Soubirousnak megjelent a Szűz Mária s megparancsolta, hogy ássák a forrást, a mely aztán gyógyforrássá lett, s építsenek föléje kápolnát. Kápolna helyett két gazdag, nagy templomot építettek s az utolsó években már évente 800,000 ember zarándokolt e szent helyre. Február 11-én számtalan különvonat hozta az ezeryni hívőt Lourdesbe, de egész éven át folynak az ünnepségek. Schöpfer püspök, kinek egyházmegyéjében fekszik e bucsuhely, külön levélben fordult a világ összes püspökeihez s felhívta figyelmüket a jubileumi ünnepségekre. „Franciaország megmentését csakis Lourdes és Montmartre (a „szentszívnek“ szentelt székesegyház) fogja eszközölni s a Szent Szűz fogja a szabadkőművességben testté lett öreg kígyónak undok fejét széttaposni.“

— **Pithecanthropus erectus**. A belga természettudós, Dubois, 1894-ben Java szigetén Trinil mellett néhány csontmaradványt talált, a mely csonttörödékek Haeckel tanár és társai által a legnagyobb lelkesedéssel fogadtattak s így nagy hírnévre tettek szert. Haeckel tanár ugyanis azt hitte, hogy ez a törött koponya, bal combcsont és néhány fog, a rég keresett *majom ember* maradványa. Így hát elneveztetett „egyenesen járó majom embernek“, *Pithecanthropus erectus*. Dubois ugyanis azt hitte, hogy e csontok az ifjabb tertiär időszakba tartoznak, olyan időbe, a melyben még az ember elő nem fordult. Ha már most a majomember a „homó sapiens“ előtt élt, akkor nyilvánvaló dolog, hogy az ember előde. Azonban nem sokáig tartott az öröm. Tagadásba vették, hogy ama csontok a tertiär időszakba valók s állították, hogy a diluviumba vagyis oly időbe valók, a melyben az ember már élt, a természettudósok engedélye folytán. Volz bresszlai geologus 1904-től 1906-ig csakugyan kiderítette, hogy ama csontok találó-

helye, a Solo-folyó síksága, diluvialis jellegű. 1907 tavaszán pedig Zelenka müncheni természettudós özvegye új expedíciót szervezett Javába s folytatta Trinil helyén a kutatásokat. S ime ugyanazon helyen, a hol a majomeber, az ember előde, feküdt, találtak csonteszközöket és egy tűzhelyet, úgy hogy ez elődség, az együttélés ténye folytán semmivé lett. Így tehát megint ninesen összekötetés a majom és az ember között s nem lehet ad oculos demonstrare, hogy az ember a majomtól származott! Mit csinálnak most Haeckel barátai? A csalhatatlan tudomány nevében azt hirdetik, hogy a „majomember“, az emberhez hasonló majmok (gorilla) s az ember nem képeznek ugyan fokozatos *egymásutánt*, de kétségtelen, hogy egy elveszett őznek három függetlenül *egymás mellett* hajtását képezik: mindegyik igyekezett *tökéletesedni*, de kettőnek a három közül ez nem sikerült, hanem lett belőlük majomember és embermajom. Ime a „tudósok“ *hite*. Vajjon melyiket fogjuk többre becsülni, a francia püspök (Schöpfer) hitét-e vagy az ilyen tudósok hitét?

— **Perzsiában** a nestorianus egyházban néhány perzsa születésű, de a lutheránus hitvallásban szilárdan álló pap annyi szabadságot nyert, hogy a szent hivatalt evangélikus módon végezhetik s a nép nyelvén hirdethetik a tiszta tant. Egyikük, *Pera* János, archidiaconussá lett s mint ilyen bármelyik gyülekezetben prédikálhat. A hét lutheránus lelkész különös gondot fordít az iskolákra s így összesen tizenegy luth. iskolát állítottak fel. A nestorianus egyház egyetlen püspöke átlépett az orosz egyházba s utána az összes nestorianus templomok az oroszok kezébe kerültek 1898-ban, — csak két lutheránus lelkész gyülekezete és temploma nem lett az oroszoké, miért is azok nagy jelentőséggel bírnak a nestorianus egyház számára. Az oroszok kezébe kerültek többsége szeretne kibontakozni az orosz ölelésből. Bizalommal néznek a lutheránus egyházra, mint amely bírja a szentségeket s a ceremóniák ellen nem foglal el ellenséges állást, tehát közelebb áll hozzájuk mint a református egyház vagy a szekták. Meglehet hogy Perzsiában ajtó nyílik a lutheránus egyháznak.

— „**Éjjeli misszió**“. A belmisszió egyik legújabb ága az u. n. „éjjeli misszió“ a hatodik parancsolat áthágóit akarja megmenteni. Berlinben 1906. október hava óta működik az éjjeli misszió. Minden éjjel két-két férfi (a városi misszió tagjai) kivonul s elébb a hirhedt koreszmákat keresi fel, majd pedig az utcára megy és reggeli 2 vagy 3 óráig ott marad. Fiatal embereknek röpiratot adnak és ha lehet, komolyan beszélnek velük. Ha találkozik olyan, kinek nics lakása, maradása éjjelre, a „Nachstasyl“-ba vezetik; néha egy óra alatt is 10—12 ilyen találkozik. A röpiratra néha gúnyjal felelnek, de számtalan fiatalember jön a városi misszió titkári szobáiba, ahol a cura pastoralis legnehezebb ágát gyakorolják a városi misszionáriusok. Egy ilyen eset álljon itt. Fiatalember áll lelki gondozója előtt. Ez Eph. 2, 14-et magyarázza neki s végül ezt a kérdést intézi hozzá: tudja-e mi a lelkifurdalás és kétségbeesés? A kérdezett zsebükét veszi elő, nyakára mutat s azt mondja: ma reggel ereimet akartam felválni, de zsebembe nyúlva ezt a röpiratot találtam, azon olvastam a címüket és ide szaladtam. A lelki gondozó hirdeti a bűnök bocsánátát az *Ó vérében* és figyelmes hallgatója van. Bibliát ad neki s nemsokára tapasztalja, hogy a fiatal ember *a békét* (Eph. 2, 14) megtalálta. Mikor fogunk Budapestről hasonló mentő munkát jelentetni?

— **D. Becker Vilmos**, prépost, a belmisszió egyik kiváló munkása, meghalt Kielben február 1-én életének 71. évében. Munkássága 12 egyletre terjedt ki, a melyek *együttesen* a következő szavakkal emlékeznek meg róla: Lelki atyánkat gyászoljuk benne, a ki tanácsosal és tettel szolgált nekünk, valahányszor hozzáfordultunk. Azon órákat, melyekben a megfeszített és

feltámadt Krisztusról szóló tiszta evangéliumot hirdette nekünk, el nem felejtjük. Az ő tántoríthatatlan hite, kifogyhatatlan szolgálatkészségével és az örök életnek biztos reménységével — mindenkor követendő példa lesznek nekünk. Biztos ítéletével, hitbéli józanságával, a látszatnak és képmutatásnak gyűlöletével megmutatta nekünk a szívbéli őszinte és tevékeny kereszténységnek utját.

— **A norvégiai luth. egyházban** is terjed a theol. liberálizmus. Erre való tekintettel 311 északamerikai norvég-lutheránus tanár és lelkész ezt írta haza: 1. Gondot és bánatot okoz nekünk, hogy nálatok terjed a keresztény főigazságok tagadása. 2. Teljesen rokonszenvezünk a norvég népnek azon részével, a mely a hitvallásbeli igazságokat egészükben fenn tartani akarja; 3. Imánkban azt kérjük és kívánjuk nektek, hogy legyetek férfias küzdők a hitért, melyet megtartani a hívők és szentek felelősségteljes kötelessége.

— **A francia tanítók**, kik az egyház és iskola szétválasztása következtében már évtizedek óta felszabadultak a „klérus“ befolyása alól, mostan a „politikuskok“ részéről tapasztalt „elnyomatás“ miatt panaszkodnak. Munkájukat s érdemeiket nem az iskolában elért tanítási eredmény, hanem azon álláspont szerint ítélik meg, melyet az illető kerület parlamenti képviselőjével szemben elfoglalnak. Azon szindikátusok, melyeknek felállítására törekedtek, a többek között ezen nyomás alól is hivatva lettek volna őket felszabadítani. Sokat panaszkodnak az előirt tananyag miatt is, mely szerint a gyermekeknek mindenből kell nyújtani valamit, ami azonban az önálló gondolkodás kifejlesztését lehetetlenné teszi. Az egyházi kongregációk befolyásától szabad most az iskola, — de annál inkább függ a „laikus kongregáció“-tól.

Egyről-másról.

— **Szeretet.** Egy orvos ott hagyta jó állását és kényelmes otthonát s elment Chinába mint missziói orvos. Sok jót tett a szegény pogányokkal, gyógyíttatta őket ingyen s közben hirdette nekik a Krisztust — de a chinaiak el nem hitték neki, hogy szeretetből jött hozzájuk. Egyszer egy beteget operálni kellett. Az operáció sikerült, de a nagy vérveszteség folytán a beteg életképtelenné lett. Ekkor az orvos így szólt a körülállókhoz: „Ha egyiktek véreből adna neki, felgyógyulna“. De senki sem akarta ezt tenni. Akkor az orvos saját testébe metszett s a vért a beteg ereibe ereszté. Most már elhitték a chinaiak, hogy szeretetből jött hozzájuk, s hogy Jézusnak tanítványa.

— **II. Vilmos német császárról** a „Reich“ nevű napilap nemrég több jellemző adatot közölt. „Ha egyszer merényletet követnének el ellenem,“ mondá a császár, „ugy még annyi erőt kívánnék magamnak, hogy a merénylőt megragadva, az igazságszolgáltatás elé állíthassam, de úgy, hogy aztán számadásra rögtön az örökkévaló bíró elé lépjünk.“ Ugyanezen forrás szerint Kuhlos lelkész a következő esetet beszélte el a híres wuppervölgyi belmissziói ünnepen: Mikor Keszler udvari lelkész egy napon a heregekkel bujdosdit játszott, belépett a császár hálószobájába, ahová a trónörökös elrejtőzködött. Az ágy melletti éjjeli szekrényen csak egy könyv volt: a *Biblia*. S a könyv elejétől végig alá volt ceruzával huzva, mert a császár az egész Bibliát át szokta olvasni. Reggel a császár és a császárné mindig közösen olvassák a Szentírást s ha a császár bármilyen korán kél is fel, a császárné is mindig felkölteti magát, mivel férjének ebben is hű társnője akar lenni. Este ugyanez ismétlődik, ismét olvassák a Bibliát s aztán —

térdepelve imádkoznak. Mi ennek a következménye? Keszler udvari lelkész egészen nyíltan kijelentette Bethelben, hogy hét évig élt a császári család körében s a császári pár soha sem lett kisebb, hanem napról napra nagyobb lett előtte: mert otthon ép olyan, mint a világ szemei előtt. Vasárnap soha sem mulasztja el az istentiszteletet; ha a császár vasárnap reggel bárhová érkezik, a kocsinak már várnia kell reá, hogy a templomba vigye. — A császár volt nevelője, Hinzpeter titkos tanácsos, nemrég így szólt: „Valahányszor a császárral találkozom, mindig komolyabbnak találom.“ — Boldog protestáns nép, melynek uralkodója ilyen szép, evangéliumi életpéldát mutat!

— **Hat halottvivő.** Müller Henrik az istenfélő lutheránus lelkész, ki 200 évvel ezelőtt élt, azt mondá: „Ha ifjuságunkra nézek, hat halottvivőt látok.“ — Az elsőnek neve: *Részeskedés*. Hány ember issza magát holtra! A vetés elromlik, ha víz árasztja el. A mécs kialszik, ha túlsok olajat öntünk rá. Azért te ifju, ha soká akarsz élni, hagyd el a részeskedést. — A másodiknak neve: *Bujaság*. Hány ifjunak okozza ez korai halálát! zabolátlan kéjgyönyör elerőtleníti a testet, megfosztja erőtől. A mi folyton ég, végül is elemésztődik. — A harmadiknak neve: *Harag*. A harag veszekedést szül, a veszekedés pedig gyakran gyilkosságot, emberölést. — A negyediknek neve: *A szülők iránti engedetlenség*. Tudjuk, hogy mily áldást foglal magában a negyedik parancsolat; a ki be nem tartja, azt átok éri. Száraz fának mely nem hajlik, törnie kell. — Az ötödiknek neve: *Gonosz társaság*. Hány embernek testét ölte meg; hány embernek lelkét s avval együtt örök üdvösségét tette tönkre. Köss össze egy előt és egy halottat. Az élő a halottat nem fogja életre kelthetni, de a halott az előt büzös szaga által biztosan megöli. — A hatodiknak neve: *Restség* vagy dologtalanság a mi az embert úgy szólván élve eltemeti. Egy semmittevő mennyivel használ többet egy halottnál? Ha valamely fa nem hoz gyümölcsöt kivágattatik s tűzbe vettetik. — Gondoljátok ezt meg, s ha kedvetek van élni, úgy őrizkedjétek ezen halottvivőktől és menjetek ahhoz, aki így szólt: „Az Úrnak lelke vagyon én rajtam, mivelhogy megkent engemet, azért küldött engemet, hogy a szegényeknek az evangéliumot hirdessem, hogy meggyógyítsam a töredelmes szívűeket, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek és a vakok szemeinek megnyílasát.“ (Luk. 4, 18.)

Persely.

19 8 március 21-től április 20-ig a következő adományokat vettük:

1. **A Lipcsei Misszió részére** és pedig: a) *általános missziói célokra*: Wagner Ádám lelkész által Ráczkozárt offert, 1 K 46 f., Bikal offert, 1 K 99 f., Tófi offert, 20 f., Sztanó S. lelk. Tab 1 K, Lépesfalva (Ágfalva filiája) a vallásos estélyek perselyjövödelméből 5 K, egy franzföldi egyháztág Bohus K. lk. által 5 K. b) *Roth Henrik magyar missziói növendék neveltetési költségeire*: Hering Zsigmond ügyvéd Sopron 2 K, Rázgha Erzsébet k. a. Alsó-Szeli 5 K, Rásó Mariska k. a. Alsó-Szeli 5 K, Bohus Károly lelkész országgy. képv. 2 K, *összesen 28 korona 65 fillér. Eddigi főösszeg 147 K 79 f.* (Az I. évnegyedben befolyt adományokat és pedig 89 K 54 fillért általános missziói célokra és 29 K 60 fillért Roth H. magyar missziói növendék részére márc. 20-án beküldtem a lipcsei luth. missziótársaság központi pénztárába s az adományokért ugy az intézet igazgatójától, mint Roth H. missziói növendéktől megleghangu köszönőlevél érkezett Utóbbi azt írja, hogy az adomány reá nézve „valóságos segítség volt a szükségben.“ Kérjük olvasóinkat, hogy a misszióért való áldozatkészségben el ne lankadjanak.)

2. **A reformáció négyszázéves jubileumának belmissziói emlékalapjára**: Rásó Mihály lelkész Alsó-Szeli 2 K, Lépesfalva (Ágfalva filiája) a vallásos estélyek perselyjövödelméből 5 K 80 f., Scholtz Matild Ágfalva („maradék darabok“ ára) 3 K 10 f., *összesen 10 K 90 fillér. Eddigi főösszeg 102 K 98 f.* (Gyümölcsözöleg elhelyezve a 2401651. számú m. kir. postatakarékpénztári könyveeskében. Az első 100 korona tehát már együtt van. Ki segít, hogy az első 1000 korona is mielőbb beteljék? Szedjétek össze és küldjétek be a „maradékdarabokat!“)

Szerkesztőség.

☛ A hátralékos előfizetőket az előfizetési díj sürgös beküldésére kérjük. ☛

A „Missziói Lapok“ kiadóhivatalánál
Ágfalva (Sopronmegye)

megrendelhetők a dunántuli ág. hitv. ev. lelkészegylet kiadásában
megjelent remek kivitelű

magyar nyelvű konfirmációi emléklapok.

Továbbá a Johannes Schrodt műintézetében, Frankfurt a. M.
megjelent művészi kivitelű

német nyelvű konfirmációi emléklapok.

25 darab emléklap ára 5 korona. Azonfelül minden egyes
darab ára 20 fillér. Csomagolási, vám- és postadíj minden egyes
rendelésnél azonfelül 1 korona.

A nyelv megjelölésével megrendelt emléklapok a pénz előleges beküldése
után, jól csomagolva, bérmentve, postafordultával szállítanak.

25 darabnál kevesebb nem rendelhető.

Pontos és legjobb órák
5 évi jótállás mellett!

Egyházi szent edények,

ugymint: oltári feszületek s
gyertyatartók, urvacsorai-
kelyhek, keresztelő-kannák,
borkancsók, china-ezüst disz-
* * * tárgyak, * * *

arany s ezüst ékszerek

evőeszközök, részletfizetésre is.

Javitásokra és vidéki megrende-
lésre különös gondot fordítok.
Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen
és bérmentve.

Polgár Kálmán

műórás és ékszerész

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 29. sz. alatt.

A protestáns egyházak szállítója.